

IEVA DEVIATNIKOVAITĖ

Mykolo Romerio universitetas, Lietuva
Mykolas Romeris University, Lithuania

ŽURNALAS „LOGOS“ TARPUKARIO LIETUVOJE: ISTORIJA, AUTORIAI „LOGOS“ in the Interwar Lithuania: History, Authors

SUMMARY

The philosophical journal “Logos” was published in the interwar Lithuania from 1921 to 1938. During this period, a total of 33 issues were published. For more than thirty authors, this journal gave the stage to speak publicly on philosophical and various other questions. Initially, the journal was published as a private initiative. Later it became a publication of the Faculty of Theology and Philosophy at the University of Lithuania. To write this article, the protocols of two hundred and fifty Faculty Council meetings had to be reviewed. This material revealed the main challenges faced by Pranas Dovydaitis, the chief editor of the journal. Also, the chosen object of the research was the correspondence of the chief editor with the head of Kaunas city and county, letters from the Ministry of Education to the President of Vytautas Magnus University, provisions of the Press Law of the Republic of Lithuania. The article reveals the history of the journal. It reminds us of the lives and fate of its authors. In addition, the article laconically discusses the topics covered in the journal.

The article is mainly based on the documents and literature found in the Lithuanian Central State Archives, Martynas Mažvydas National Library of Lithuania.

SANTRAUKA

Žurnalas „Logos“ tarpukario Lietuvoje buvo spausdinamas nuo 1921 iki 1938 m. Iš viso išėjo 33 numeriai. Žurnale savo darbus skelbė per trisdešimt autorių.

Iš pradžių žurnalas buvo leidžiamas privačia iniciatyva, vėliau jis tapo Lietuvos universiteto Teologijos-Filosofijos fakulteto leidiniu. Taigi buvo peržiūrėta per du šimtai penkiasdešimt Fakulteto tarybos posėdžių protokolų. Ši medžiaga atskleidė pagrindinius iššūkius, su kuriais susidūrė žurnalo redaktorius P. Dovydaitis. Buvo apžvelgti ir kiti dokumentai – redaktoriaus susirašinėjimas su Kauno miesto ir apskrities viršininku, Švietimo ministerijos raštai Lietuvos, o vėliau Vytauto Didžiojo universiteto vadovybei, Spaudos įstatymo normos.

RAKTAŽODŽIAI: *Logos*, Teologijos-Filosofijos fakultetas, redaktorius.

KEY WORDS: *Logos*, Faculty of Theology and Philosophy, Chief Editor.

Straipsnyje atskleidžiama žurnalo istorija, autorių gyvenimai ir likimai, lakoniškai aptariamoms žurnale gvildentoms temoms.

Straipsnyje daugiausia remiamasi Lietuvos centriniame valstybės archyve, Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje rastais dokumentais bei literatūra.

ĮVADAS

Tarpukario Lietuvoje filosofijos žurnalas „Logos“ buvo leidžiamas nuo 1921 iki 1938 m. Iš pradžių žurnalas buvo leidžiamas filosofijos mėgėjų būrelio iniciatyva, tačiau 1923 m. sausio mėn. nuspręsta, kad žurnalą leis Lietuvos universiteto Teologijos-Filosofijos fakultetas. Visą žurnalo leidimo laikotarpį jo redaktoriumi buvo universiteto profesorius Pranas Dovydaitis. Iš viso buvo išleisti 33 žurnalo numeriai, kuriuose savo darbus paskelbė per trisdešimt Lietuvos autorių. Dauguma jų buvo universiteto dėstytojai.

Leidinyje buvo spausdinami ne tik originalūs filosofijos, religijos, kultūros, teisės, fizikos, logikos, matematikos, biologijos, biofiziologijos, psichiatrijos, psichologijos, kalbotyros, istorijos ir kitų sričių straipsniai, bet ir pateikiami Vakarų Europos filosofų veikalų vertimai, informacija apie filosofijai skirtus renginius Lietuvoje ir kitose valstybėse, apžvelgiama užsienio filosofinė literatūra bei skelbiama naujausia informacija apie

Lietuvos, vėliau Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-Filosofijos fakulteto leidinius, įvykius, be to, nuolat buvo plėtojama filosofijos terminija lietuvių kalba ir informuojama apie ją.

Straipsnyje atskleidžiama žurnalo „Logos“ istorija, iššūčiai, su kuriais susidūrė žurnalo redaktorius P. Dovydaitis, straipsnių autorių gyvenimai ir likimai, lakoniškai aptariamoms žurnale gvildentoms temoms.

Atliekant tyrimą buvo peržiūrėti per du šimtai penkiasdešimt Fakulteto tarybos posėdžių protokolų. Buvo apžvelgti ir kiti dokumentai – redaktoriaus susirašinėjimas su Kauno miesto ir apskrities viršininku, Švietimo ministerijos raštai universiteto vadovybei, Spaudos įstatymo normos.

Straipsnyje daugiausiai remiamasi Lietuvos centriniame valstybės archyve, Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje rastais dokumentais bei literatūra.

ŽURNALO „LOGOS“ TIKSLAS, UŽDAVINIAI, PRADŽIA

Žurnalas „Logos“ buvo vienas iš trijų laikraščių, pavadintų klasikinės graikų kalbos žodžiais, – dar du leidiniai vadinosi „Kosmos“ ir „Soter“. „Kosmos“ buvo gamtos ir geografijos („šalimai“) mokslų žurnalas¹, leidžiamas nuo 1920 m., „Soter“ – lyginamosios religijos mokslo žur-

nalas, pradėtas leisti 1924 m. Redaktorius P. Dovydaitis minėjo, kad šie trys leidiniai turėjo atstovauti „tam tikroms gamtos ir dvasios gyvenimo sritims“ (Dovydaitis 1921a: 127).

Lietuvoje „Logos“ pradėtas leisti 1921 m. Nuo 1921 iki 1923 m. laikraštį lei-

do filosofijos mėgėjų būrelis. Autorė nerado nei šio būrelio steigimo dokumentų, nei jo sudėties (galbūt šis būrelis ir buvo būsimo Teologijos-Filosofijos fakulteto branduolys). Gali būti, kad tokių dokumentų ir nebuvo. Juk laikraštis pradėtas leisti, kai dar net nebuvo įsteigtas Lietuvos universitetas, t. y. privačia iniciatyva.

Iš pradžių P. Dovydaitis nemanė, jog leidinys taps periodiniu. Tai patvirtina P. Dovydaičio 1922 m. rašytas pareiškimas Kauno miesto ir apskrities viršininkei²: „Šiuomi pareiškiu <...>, kad filosofijos žurnalas „Logos“, kurio pirmasis sąsiuvinis yra išėjęs pernai metais, dabar jau bus perijodinis.“ Iš šio pareiškimo paaiškėjo ir žurnalo leidimo periodiškumas. Jį buvo planuojama spausdinti nuo dviejų iki keturių kartų per metus Lietuvos Valstybės spaustuvėje. Pareiškimu P. Dovydaitis įvardijo save, Lietuvos universitete ėjusį extraordinarinio profesoriaus pareigas, kaip „atsakomąjį“ redaktorių ir leidėją. Minėtu pareiškimu buvo siekiama gauti pažymėjimus visiems trims leidiniams – „Kosmos“, „Logos“ ir „Soter“, kad jie būtų sėkmingai išspausdinti. Be tokio pažymėjimo ir redaktoriaus parašyto pareiškimo, remiantis 1919 m. redakcijos Spaudos įstatymo 17 paragrafu, leidiniai galėjo būti konfiskuoti, o leidėjai baudžiami nuo

1000 iki 5000 auksinų arba arešto nuo vieno iki trijų mėnesių.

Žurnalo „Logos“ tikslo apibūdinimą aptikome viename iš P. Dovydaičio gyvenimo aprašymų, pateiktų Lietuvos universiteto vadovybei. P. Dovydaitis žurnalą „Logos“ apibūdino lakoniškai: „visiems dvasios, gamtos ir visuomenės filosofijos klausimams“³ nagrinėti. Šis tikslas buvo detalizuotas pirmame leidinio straipsnyje apie filosofijos kilmę, sąvoką, uždavinius, sritis. Čia P. Dovydaitis atskleidė ir pagrindinius „Logos“ uždavinius. Jis pabrėžė, kad inteligentijai, o ypač ugdant jaunąją inteligentiją, būtinas filosofinis orientavimasis. Dar svarbiau tai dėl to, kad lietuvis inteligentas dirbo jaunos „savo nepriklausomos valstybės kūrimo darbą“. Taigi, redaktoriaus nuomone, leidinys „Logos“ turėjo skleisti filosofines žinias, ugdyti mąstymą: „mokys juos pačius „filosofuoti“ <...>, turim išmokyti išvelgt, kur problemos prasideda, steigtis savo jėgomis padirbėti jas išspręst ir prieš esamus išsprendimo bandymus arba įgyt savito, laisvo įsitikinimo, arba esamuose išsprendimuose įsigyvent savo indivydu“ (Dovydaitis 1921b: 7). P. Dovydaitis pabaigė leidinio „Logos“ tikslo apibūdinimą pabrėždamas, kad darbo sėkmę parodys „paties mūsų žurnalo gyvavimas“.

ŽURNALAS „LOGOS“ TEOLOGIJOS-FILOSOFIJOS FAKULTETO TARYBOS POSĖDŽIŲ PROTOKOLUOSE

Ant 1924 m. išleisto laikraščio „Logos“ buvo parašyta: „Leidžia Lietuvos universiteto Teologijos-Filosofijos fakulteto Filosofijos skyrius“. 1923 m. sausio 3 d. Teologijos-Filosofijos fakulteto taryba posėdyje patvirtino žurnalą „Logos“

kaip fakulteto leidinį: „Fakultetas 1923 metais pradeda leisti filosofijos laikraštį vardu „Logos“⁴.

Tą dieną buvo patvirtintos ir kitos taisyklės, susijusios su šiuo leidiniu: pirma, leidinio bendra autoriai turėjo būti ex

officio visi fakulteto filosofijos skyriaus profesoriai; antra, žurnalas turėjo išeiti ne rečiau kaip kartą per semestrą ir ne daugiau kaip du kartus per metus (tokios taisyklės buvo laikomasi ir vėliau, nes 1932 m. rašte Kauno miesto ir apskrities viršininkui⁵ P. Kuraitis pažymėjo, kad žurnalai „Logos“ ir „Athenaeum“ yra periodiniai, leidžiami po du kartus per metus); trečia, numeris turėjo būti šimto spaudos puslapių; ketvirta, didesnių straipsnių santraukos ir leidinio turinys turėjo būti išversti į prancūzų ir vokiečių kalbas, o užsienio kalba parašytas straipsnis turėjo būti išverstas į lietuvių kalbą; penkta, leidinio pavadinimas turėjo būti rašomas lotynų kalba, užsienio mokslininkų pavardės rašomos originalia kalba, jei jų kilmės tautos vartojo lotynų abėcėlę, jei ne, tai „pavardėms išreikšti vartojama lotyniškai-lietuviška fonetinė transkripcija nelietuvinant pavardės garso“; šešta, leidinio išlaidų klausimus sprendė Fakulteto taryba posėdžio metu, o pajamos, gaunamos iš žurnalo, turėjo būti įnešamos į valstybės išdą. To paties posėdžio protokole buvo nurodyta, kad redaktorių renka viso fakulteto filosofijos skyriaus profesoriai. Tą pačią dieną žurnalo „Logos“ redaktoriumi buvo išrinktas fakulteto profesorius P. Dovydaitis, nors šis ir norėjo atsisakyti pareigų: „atsisakinėjant nuo redagavimo, jis visgi vėl išrinktas atviru ir slaptu balsavimu laikraščio redaktoriumi“.

Po kelių savičių nuo aprašyto posėdžio redaktorius Fakulteto tarybai pateikė skaičiavimus, iš kurių paaiškėjo, kad buvo planuojama spausdinti 1500 žurnalo „Logos“ egzempliorius⁶, o vėliau buvo apsistota ties tūkstančiu egzempliorių⁷. Kartu buvo prašoma atitinka-

mos sumos žurnalui išspausdinti. Redaktorius nuolatos keldavo finansinius leidinių klausimus, pavyzdžiui, 1924 m. gruodžio mėn. Fakulteto tarybos posėdyje buvo svarstyta dėl piniginių lėšų skyrimo leidiniams „Logos“ ir „Soter“. Buvo nuspręsta, kad Fakulteto taryba prašys universiteto rektoriaus „tarpininkauti gauti tiems leidiniams baigti spausdinti iš Fakulteto sąmatos 9000 litų“, taip pat nuspręsta, kad redaktoriui už darbą leidiniuose turėtų būti mokamas didesnis atlyginimas kaip Fakulteto dėstytojui *ad personam*⁸, kadangi atskiras leidinių redaktoriaus etatas nebuvo įsteigtas.

1928 m. viename iš fakulteto posėdžių P. Dovydaitis pristatė fakulteto leidinių spausdinimo tvarką, kurią patvirtino Fakulteto prezidiumas⁹: kiekvieno žurnalo numerių buvo išleidžiama po tūkstantį egzempliorių. Leidinio kaina buvo nustatoma tokiu principu: pardavus kiekvieno numerio aštuonis šimtus egzempliorių ir atskaičius dvidešimt penkis nuošimčius sumos komisui, į valstybės išdą turėjo grįžti ne mažiau kaip visos išlaidos, skirtos numeriui išleisti. Išlaidas sudarė: ministrų kabineto taisyklėmis nustatyti honorarai autoriams, vertėjams, trisdešimties litų mokestis už lanką redaktoriui ir mokestis spaustuvei. Taip pat buvo informuota, kad du šimtai egzempliorių nemokamai skiriama fakultetui, iš kurių šimtas penkiasdešimt atiduodama universiteto centrinei bibliotekai, du egzemplioriai – fakulteto knygynui, po vieną egzempliorių – universiteto buhalterijai, rektoriui, prorektoriui, fakultetų dekanams, Žemės ūkio akademijai ir numeryje spausdintų straipsnių autoriams, taip pat atitinkamoms redakcijoms. Studentams žurnalai buvo par-

duodami be dvidešimt penkių komiso procentų. Buvo nuspręsta ir toliau laikyti tokios tvarkos. Tačiau ta tvarka, keičiantis aplinkybėms, vis keitėsi.

Su kokiomis tolesnėmis problemomis ar klausimais susidūrė žurnalo „Logos“ redaktorius, galima spręsti iš Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos posėdžių protokolų.

Dažniausiai buvo diskutuojama dėl išleistuose numeriuose atspausdintų straipsnių honorarų autoriams ir atlyginimo redaktoriui. Jie buvo tvirtinami pagal valstybinių leidinių normas. Taip pat buvo sprendžiama dėl žurnalo kainos – egzempliorius kainavo apie dešimt litų. Buvo priimami sprendimai studentams pardavinėti žurnalą už savikainą¹⁰ arba apskritai pardavinėti žurnalą perpus pigiau, kad jis būtų labiau perkamas, pažymint, jog ir kiti fakultetai mažina senųjų leidinių kainas „ir sėkmingai išpardavinėja“¹¹. Kartą buvo nuspręsta, kad leidiniai gali išeiti tik 30 lankų siekiant daugiau lėšų skirti knygų leidybai. Žurnalas net kreipėsi į teismą, kadangi bendrovė „Švyturyš“ neatsiskaitė už 1931 ir 1932 m. išleistus numerius. Atstovu teisme turėjo būti fakulteto dekanas¹².

Fakulteto taryba kasmet sprendavo, kuri leidykla turėtų spausdinti leidinį – „Spindulio“, „Šviesos“, „Žaibo“, Vilniaus ar Valstybės. Dažniausiai fakulteto žurnalų leidėjų konkursą laimėdavo tos

spaustuvės, kurios pasiūlydavo pigiausia kainą¹³. Fakulteto taryba taip pat sprendavo, kuriame knygyne turėtų būti parduodamas leidinys. Lediniuose iš pradžių buvo rašoma „Reikalauti visuose knygynuose“, vėliau buvo informuojama, kad leidiniai yra laikomi („sukrautas“) Šv. Kazimiero Draugijos knygyne Kaune ir jo skyriuose Šiauliuose, Telšiuose, Ukmergėje, Tauragėje, Radviliškyje ir Kaišiadoryse. 1936 m. leidinyje buvo ir toks priedašas: „visų Teologijos filosofijos fakulteto leidinių komisijonierius yra Šv. Kazimiero Draugijos Centrinis Knygynas Kaune“. Šis knygynas buvo pasirinktas dėl to, kad jis pasiūlė tinkamiausias sąlygas prekiauti fakulteto leidiniais, tad su juo 1925 m. buvo sudaryta sutartis.

Posėdžiuose buvo svarstomi ir leidinių egzempliorių klausimai, pavyzdžiui, 1931 m. buvo nuspręsta spausdinti tik po 500 žurnalų egzempliorius¹⁴ (priminsime, kad iš pradžių buvo planuota spausdinti 1500, vėliau – 1000 egzempliorių). Taip pat tartasi dėl to, kas turi pirmumo teisę skelbti straipsnius, – pirmiausia siūlyta leisti spausdinti fakulteto dėstytojų straipsnius, po to – su fakultetu turinčių ryšį asmenų, galiausiai – užsieniečių straipsnius. Ne fakulteto dėstytojams, publikuojantiems fakulteto leidiniuose straipsnius, buvo skiriama pusė honoraro, mokamo fakulteto dėstytojams.

ŽURNALAS „LOGOS“ IR CENZŪRA

Žurnalo redaktorius dėl leidinio klausimų turėjo bendrauti ne tik su Fakulteto taryba, bet ir su Kauno miesto bei apskrities viršininku, kadangi šis buvo tarsis pagrindinis 1919 m. redakcijos

Spaudos įstatymo vykdytojas. Be to, atsakingiesiems redaktoriams buvo keliami reikalavimai, suformuluoti minėto įstatymo 13 paragrafe, pagal kurį redaktoriui galėjo būti Lietuvos pilietis, teis-

mo nebaustas už vagystę ir panašias asmens garbę žeminančias nusikalstamas veikas. Taigi P. Dovydaitis turėjo periodiškai informuoti viršininką, kad nėra jokių kliūčių būti jam žurnalo „Logos“ atsakomuoju redaktoriumi¹⁵.

1935 m. buvo priimtas naujos redakcijos Spaudos įstatymas, kuris įtvirtino Lietuvoje leidžiamų spaudinių cenzūrą. Pavyzdžiui, apskrities viršininkas galėdavo sulaikyti, uždrausti leidinio spausdinimą. Tokį savo sprendimą jis turėdavo nusiųsti vidaus reikalų ministrui, o šis galėdavo pritarti tokiam sprendimui, galėdavo pats uždrausti platinti leidinius, konfiskuoti spaudinį. Tam, kad leidinys būtų spausdinamas, reikėdavo vidaus reikalų ministro leidimo. Įstatymo 12 straipsnyje buvo įtvirtinta, kad valstybės leidžiamiems spaudiniams minėti nuostatai negalioja. Ar „Logos“ buvo laikomas valstybės spaudiniu, ar ne, straipsnio autorei sunku atsakyti. Kiek žinoma, nuo 1921 m. žurnalas buvo leidžiamas privačiai, o nuo 1924 m. jis jau buvo laikomas Teologijos-filosofijos fakulteto Filosofijos skyriaus leidiniu („organu“). Kadangi universitetas nebuvo laikomas privačia institucija, manytina, ir leidinys neturėjo būti lai-

komas privačiu. Be to, vienoje archyvuose saugomoje byloje rasta 1936 m. Kauno miesto ir apskrities viršininko Spaudos ir draugijos skyriaus raštvedžio įrašyta pastaba¹⁶, anot kurios, remiantis Spaudos įstatymo 40 straipsniu, žurnalui „Logos“ leisti nereikėjo tam tikrų leidimų, kurie buvo reikalingi kitiems leidiniams. Taigi žurnalui leisti nereikėjo vidaus reikalų ministro leidimo, nereikėjo pateikti laikraščio programos vidaus reikalų ministrui, vidaus reikalų ministras negalėjo sustabdyti laikraščio leidimo ar jo uždrausti. Šitaip buvo dėl to, kad žurnalas „Logos“ buvo spausdinimas ne pagal vidaus reikalų ministro, bet pagal Ministrų kabineto taisykles. Vis dėlto 1939 m. vidaus reikalų ministras išreiškė norą gauti iš švietimo ministro surinktą informaciją apie į jo valdymo sritį patenkančių valstybės institucijų, tarp jų ir universiteto, leidžiamus periodinius leidinius nurodant leidinio pavadinimą, redaktoriaus vardą, pavardę, leidimo vietą, dažnumą, kuria kalba leidžiamas leidinys, leidėjo pavadinimą bei leidinio pobūdį. Taip pat pranešti apie minėtų duomenų pasikeitimus. Toks ministro pageidavimas buvo motyvuojamas statistinių duomenų rinkimu¹⁷.

ŽURNALAS „LOGOS“ 1938–1940 M.

1938 m. išėjo paskutiniai žurnalo „Logos“ numeriai. Matyt, tuo metu niekas nesitikėjo, kad iki 1990 m. nė vienas numeris daugiau nepasirodys. Taip sprendžiama iš to, kad 1939 m. vasario 28 d. Teologijos-filosofijos fakulteto taryba patvirtino, kad fakulteto leidiniai „Soter“, „Logos“, „Athenaeum“ bus spausdinami du kartus per metus – gegužės ir

lapkričio mėnesiais, o jei kuris numeris vėluotų, tai redaktorius turėtų nurodyti priežastį Fakulteto prezidiumui¹⁸. Tačiau straipsnio autorė Fakulteto tarybos posėdžių protokoluose neberado jokių pastabų dėl žurnalų leidybos nutraukimo.

Apie tai, kad nebuvo planuojama nutraukti leidybą, byloja ir 1940 m. leidinio redakcijai atsiųstas Kauno miesto ir apsk-

rities viršininko Spaudos ir draugijų skyriaus raštas, kuriuo informavo, jog vienu trečdaliu mažinamas visų periodinių leidinių lapų skaičius¹⁹. Po kelių mėnesių atėjo kitas raštas, kuriuo vidaus reikalų ministras kelioms dienoms pratęsė terminą paduoti prašymą spausdinti žurnalą²⁰. Ar toks prašymas buvo paduotas, nėra žinoma. Dar po kelių mėnesių Kauno miesto ir apskrities viršininko Spaudos ir draugijos skyriaus vedėjas įrašė pastabą, kad žurnalo „Logos“ paskutinis numeris išėjo 1938 m.²¹

Žurnalo leidimo nutraukimo priežastys yra dvilypės. Vieni teigia, kad taip atsitiko dėl sovietinės okupacijos (Stančienė 2009: 98, Lietuvių enciklopedija 1958: 408). Tam reikėtų pritarti. Tačiau sovietinė okupacija prasidėjo 1940 m., taigi 1939 m. bent vienas numeris galėjo išeiti. Kodėl jis neišėjo?

Galbūt tęsti leidybą sutrukdė apskritai susiklosčiusi ekonominė padėtis šalyje 1939 m. Lietuvai netekus Klaipėdos krašto. Štai ką 1939 m. liepos 15 d. finansų ministras rašė švietimo ministru²²: „Ištikusi mūsų valstybę šiemet politinė krizė ir pastarosios padariniai valstybės finansiniam ūkiui privertė skubiai pertvarkyti šių metų valstybės biudžetą sumažinimo prasme.“ Jis perspėjo, kad „sudarant šių metų biudžeto paprastąjį pakeitimą, tegalės būti atsižvelgta vien tik į tokius prašomus kreditų padidinius, kuriems lėšas susiras pačios įstaigos, padarydamos atatinamus sutaupymus kitose savo sąmatų kreditų pozicijose“. Švietimo ministras savo ruožtu šį raštą persiuntė universiteto vadovybei. Vėliau Finansų ministerijos Pramonės ir prekybos departamentas siuntė raštus dėl to, kad turi būti

taupomos kanceliarinės prekės, ypač popierius, kuras patalpų apšiltinimui, Valstybės kontrolė universiteto padaliniais nurodė nepirkti knygų, kitų leidinių, jeigu jų yra Universiteto bibliotekoje. Tų pačių metų lapkričio mėn. buvo priimtas sprendimas, kad be iš anksto gauto preliminarus Valstybės kontrolės leidimo jokia valstybės institucija, taip pat ir Universitetas, negali imtis jokių pirkimų²³. Faktas tas, kad iš valstybės biudžeto buvo mokama „valdžios leidinių“ redaktoriams, autoriams, vertėjams, poetams, tarp jų ir žurnalo „Logos“ bendradarbiams. Sumas patvirtindavo finansų ministras, kuris remdavo si Ministrų kabineto nutarimais²⁴, o honorarus mokėdavo žurnalo redaktorius gavęs finansavimą iš fakulteto, o šis – iš valstybės biudžeto. Taigi visos šios finansų ministro ir Valstybės kontrolės taisyklės turėjo paveikti ir žurnalą „Logos“.

Apskritai žurnalo finansavimo klausimas redaktoriui turbūt buvo opiausias – vos prasidėjus naujiems kalendoriniams metams, redaktorius iškart kreipdavosi į Fakulteto tarybą dėl finansavimo. Kartais tekdavo laukti atsakymo, „kol bus aiškių žinių apie metų sąmatą“²⁵. Pažymėtina, kad Teologijos-Filosofijos fakulteto Filosofijaus skyriaus išlaikymui valstybė kasmet skirdavo 200 tūkstančių litų²⁶, iš jų apie 18 tūkstančių litų²⁷ būdavo skiriama „Soter“ ir „Logos“ žurnalų spausdinimo ir honorarų išlaidoms padengti.

Nepaisydama visų šių kliūčių Fakulteto taryba 1940 m. balandžio mėn. nusprendė leisti visus fakulteto žurnalus – „Logos“, „Soter“, „Athenaeum“²⁸. Tačiau tam nebuvo lemta įvykti.

Laikotarpiu nuo 1921 iki 1938 m. išėjo trisdešimt trys žurnalo „Logos“ numeriai (kai kurie jų buvo sudėti į vieną knygą)²⁹. Manytina, kad P. Dovydaičio nuopelnas išleidžiant per trisdešimt žurnalo tomtų yra didžiulis atsižvelgiant į nepa-

stovų finansavimą, cenzūros keliamus pavojus, nuolatines Teologijos-filosofijos fakulteto struktūrines reformas, etatų mažinimą ir netgi valstybės institucijų iniciatyvą naikinti Filosofijos skyrių (detaliau žr.: Jakulevičius 2005).

AUTORIAI IR JŲ LIKIMAI

Žurnale „Logos“ nuo 1921 iki 1938 m. savo darbus publikavo per trisdešimt autorių. Aptarsime jų studijų metus ir likimus.

Lietuva ilgus metus buvo Rusijos Imperijos dalis, tad nenuostabu, kad pirmos kartos Lietuvos filosofai, publikavę straipsnius žurnale „Logos“, buvo baigę Imperijos universitetus, ir nebūtinai filosofijos ar teologijos fakultetus. Pavyzdžiui, P. Dovydaitis, S. Šalkauskis, P. Leonas buvo baigę Maskvos universiteto Teisių fakultetą, V. Šilkarskis – Maskvos universiteto Istorijos-filologijos fakultetą, J. Šlapelis – Maskvos universiteto Medicinos fakultetą, M. Račkauskas Odesos universitete studijavo klasikinę filologiją, P. Kuraitis, M. Reiny, V. Mykolaitis, I. Tamošaitis baigė Sankt Peterburgo dvasinę akademiją, J. Blažys – Sankt Peterburgo karo medicinos akademiją.

Tačiau ne vienam jų teko galimybė gilinti filosofijos studijas ir Vakarų Europos universitetuose. P. Kuraitis 1909 m. įstojo į Liuvono universiteto Aukštąjį filosofijos institutą Belgijoje ir ten 1911 m. apsigynė disertaciją bei gavo filosofijos daktaro laipsnį³⁰. Šiame universitete stažavosi M. Reiny. S. Šalkauskis, nors studijavo teisę, tačiau vėliau Fribūro universitete Šveicarijoje ėmė studijuoti

filosofiją ir 1920 m. tapo filosofijos daktaru parašęs darbą „Pasaulio siela Vladimiro Solovjovo filosofijoje“³¹. I. Tamošaitis studijas taip pat gilino Fribūro universitete, V. Mykolaitis – Fribūro bei Miuncheno universitetuose, M. Reiny, be Liuvono universiteto, dar stažavosi Strabūro universiteto Teologijos fakultete. Kai kurie studijas baigė tik Vakaruose, pavyzdžiui, P. Jucaitis baigė Fribūro universitetą, B. Andruška – Prancūzijos jėzuitų teologatą, A. Gylys – Miuncheno universitetą, A. Puodžiukynas – Vienos universitetą.

Jaunesnės kartos žurnalo „Logos“ autoriai studijavo Lietuvos, vėliau Vytauto Didžiojo universitete – P. Slavėnas, P. Mantvydas, J. Girnius, A. Maceina, A. Dambrauskas, J. Pankauskas. Iš jų Teologijos-Filosofijos fakultetą baigė P. Mantvydas, J. Girnius, J. Pankauskas. Visi minėti jaunos kartos atstovai taip pat tobulingosi Vakarų Europos – Paryžiaus, Miuncheno, Kelno, Liuvono, Strabūro, Briuselio, Fribūro, Vienos, Leipcigo – universitetuose. Kai kurie jų ten gynėsi disertacijas, pavyzdžiui, J. Pankausko disertacija apie izoliuotų ir ritmiškai susietų laiko intervalų palyginimą buvo pripažinta ir atspausdinta Leipcige leidyne „*Neue Psychologische Studien*“³². P. Slavėnas tobulingosi Jungtinėse Ameri-

kos Valstijose Jeilio universitete (Lietuviškoji tarybinė enciklopedija 1983: 242).

Daugelis autorių buvo Teologijos-Filosofijos fakulteto dėstytojai: P. Kuraitis, J. Eretas, P. Dovydaitis, M. Reinys, S. Šalkauskis, A. Maceina, J. Pankauskas, A. Gylys, M. Račkauskas, V. Mykolaitis. Fakulteto Filosofijos skyrius buvo suskirstytas į filosofijos, psichologijos-pedagogikos, istorijos, geografijos, kalbos ir literatūros grupes, tad ir dalykai buvo dėstomi pagal šias grupes. P. Kuraitis dėstė naujųjų laikų filosofijos istoriją, gnoseologiją, sociologiją, spekuliatyvinę moralinę teologiją, P. Dovydaitis – religijų istoriją, senovės istoriją, graikų filosofijos istoriją, pedagogikos istoriją, filosofijos istoriją, graikų ir romėnų istoriją, S. Šalkauskis – logiką, bendrąją estetiką, pedagogikos sistemos pagrindus, įvadą į pedagogiką, J. Pankauskas – eksperimentinę pedagogiką ir psichologiją, M. Reinys – religijos psichologiją, psichologiją, M. Račkauskas – biblinę graikų kalbą, graikų literatūros istoriją, lotynų autorius, romėnų literatūros istoriją, graikų kalbos bendrąjį kursą, A. Maceina – kultūros filosofiją, mokslinio darbo metodiką, pedagogikos istoriją, naująsias pedagogikos sroves, J. Eretas – visuotinę literatūrą, vokiečių literatūros istoriją, germanistikos pratybas, žurnalistikos istoriją ir jos kritiką, austrų ir šveicarų literatūrą, A. Gylys – pedagogikos istoriją, eksperimentinės psichologijos metodą ir praktiką, mokyklos higieną, gydomąją pedagogiką, V. Mykolaitis – Lietuvių literatūros istoriją, paskaitas apie Vydūną, įvadą į bendrąją literatūrą, dėstyimo metodiką.

Kiti autoriai dėstė kituose fakultetuose, pavyzdžiui, Medicinos fakultete – J. Blažys, Matematikos-gamtos fakulte-

te – A. Puodžiukynas, Humanitarinių mokslų fakultete – I. Tamošaitis, V. Šilkarskis, V. Mykolaitis.

Akivaizdu, kad žurnalo „Logos“ straipsnių autoriai buvo ne tik filosofai. Žurnale savo darbus publikavo teologai (M. Reinys, I. Tamošaitis, B. Andruška), chemikai (P. Jucaitis), filologai ir literatai (M. Račkauskas, J. Gobis, V. Mykolaitis, A. Maceina, J. Girnius), istorikai (R. Bytautas), matematikai, fizikai, astronomai (P. Slavėnas, A. Puodžiukynas, A. Dambrauskas, O. Folkis), teisininkai (P. Dovydaitis, P. Leonas, S. Šalkauskis), medikai, psichiatrai, psichologai (A. Gylys, J. Šlapelis, J. Blažys, J. Pankauskas).

Pabrėžtina ir tai, kad leidinio autoriai buvo ne tik Vytauto Didžiojo universiteto dėstytojai, bet ir dvasininkai, visuomenės veikėjai, politikai, rašytojai, mokytojai, Lietuvos nepriklausomybės akto signatarai, institucijų vadovai. P. Dovydaitis ėjo Lietuvos ministro pirmininko pareigas, buvo Lietuvos nepriklausomybės akto signataras, S. Šalkauskis buvo universiteto rektoriumi, M. Račkauskas – lotynų kalbos mokytoju, mokyklų inspektoriumi, Mažeikių gimnazijos direktoriumi, P. Kuraitis – Teologijos-Filosofijos fakulteto dekanu, P. Leonas – Rusijos Imperijos Valstybės dūmos atstovu Lietuvai, vėliau Lietuvos Respublikos teisingumo ir vidaus reikalų ministru, Teisų fakulteto dekanu, M. Reinys – užsienio reikalų ministru, J. Blažys – vienos psichoneurologinės ligoninės vedėju, A. Maceina – knygyno vedėju, V. Mykolaitis – rašytoju, Lietuvių rašytojų draugijos pirmininku, I. Tamošaitis – kunigu, Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininku, I. Šlapelis – M. K. Čiurlionio galerijos vadovu ir t. t. Tokia plati žurnalo autorių

profesijų ir veiklos apimtis atsispindėjo ir straipsnių tematikoje: buvo gvildenami filosofijos, religijos, kultūros, teisės, istorijos, fizikos, logikos, matematikos, psichiatrijos, psichologijos, psichotechnikos, biologijos, biofilosofijos, literatūros, literatūros kritikos, poezijos, filosofijos terminijos lietuvių kalba, pedagogikos, meno klausimai.

Tarp žurnalo „Logos“ autorių yra daug įdomių asmenybių. Neįtikėtina, kad kažkas studijavo JAV (P. Slavėnas) ar Turkestane dirbo komerciniuose bankuose ir vertėsi advokatūra (S. Šalkauskis). Kai kurie mokslininkai, publikavęsi žurnale „Logos“, sudomino savo asmenybėmis bei rastais duomenimis Lietuvos centriniame valstybės archyve.

P. Dovydaitis buvo leidinio redaktorius. Kaip žinia, jis studijavo Maskvos universiteto Teisės fakultete. Tačiau studijuodamas 1909 m. kreipėsi į Rusijos Imperijos švietimo ministrą ir carą su prašymu, kad jam leistų kartu studijuoti Istorijos ir filologijos fakulteto Filosofijos skyriuje. Toks prašymas nebuvo patenkintas. Taigi redaktorius buvo Filosofijos skyriaus laisvas klausytojas, turėjęs mokėti už klausomus dalykus. P. Dovydaitis gavo sidabro medalį už atliktą konkursinį tyrimą „Giujo etinės sistemos kritika“. Planus toliau tęsti studijas minėtame skyriuje sutrukdė dienraščio „Viltis“ redaktoriaus darbas Vilniuje bei prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas³³.

A. Gylys iš visų autorių išsiskyrė tuo, kad studijavo Bavarijos Miuncheno universitete filosofiją ir mediciną. Ten parašė ir gynėsi dvi disertacijas – vieną filosofijos daktaro laipsniui gauti (pavadinimu „Alfredo Anglo psichologinės ir

fiziologinės pažiūros pagal jo rašto – *De motu cordis*“), kitą – medicinos daktaro laipsniui gauti (pavadinimu „Skirtingos koncentracijos alkoholio įtaka protiniam darbui“). Pirmąją disertaciją jis gynėsi 1921 m., antrąją – 1925 m. Vieną disertaciją apsigynė *cum laude*, kitą – *maxima cum laude*³⁴. Filosofijos daktaro disertacijos santrauka buvo atspausdinta 1923 m. „Logos“ žurnalo pirmame numeryje.

Įdomi asmenybė yra Juozas Eretas. Jis gimė Šveicarijoje, Bazelyje, šveicarų šeimoje. Ten ir mokėsi, o vėliau Friburgo universitete studijavo germanistiką, visuotinę istoriją, meną ir filosofiją. 1921 m. apsigynė disertaciją *summa cum laude*, pavadinimu „Friburgo jėzuitų teatras Šveicarijoje“, išlaikė daktaro egzaminus *magna cum laude*. Jam buvo pripažintas filosofijos daktaro laipsnis. Nuo 1917 m. dirbo Lietuvos institucijose Berne, Berlyne, Lozanoje, nuo 1919 m. dirbo Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Informacijų departamento ir Lietuvos telegramų agentūros (ELTA) direktoriumi, 1920 m. buvo įstojęs į pirmąjį Lietuvos savanorių pulką, nuo 1922 m. dėstė Lietuvos, vėliau Vytauto Didžiojo universitete³⁵.

Tarpukario žurnalo „Logos“ autorių likimai įvairūs, kai kurie žiaurūs ir tragiški. Mažiausiai aštuoni autoriai emigravo iš Lietuvos į Vokietiją, Šveicariją, JAV. Bent šeši buvo suimti, išvežti į tremtį. Kai kurie jų po J. Stalino mirties sugrįžo į Lietuvą, kiti žuvo, buvo sušaudyti tremtyje, tarp jų ir žurnalo „Logos“ redaktorius P. Dovydaitis. Dalis mokslininkų tęsė savo veiklą sovietinėje Lietuvoje.

IŠVADOS

Lietuvoje pirmas filosofijos žurnalas „Logos“ buvo pradėtas leisti 1921 m. Iš pradžių jis buvo leistas privačia iniciatyva, vėliau tapo Lietuvos universiteto Teologijos-Filosofijos fakulteto leidiniu. Tai reiškė, kad pagrindiniai jame publikuojamų straipsnių autoriai buvo fakulteto dėstytojai, jo leidimas buvo finansuojamas iš valstybės biudžeto, o redaktorių rinko fakulteto Filosofijos skyriaus profesoriai. Nuo pat žurnalo gyvavimo pradžios iki 1938 m. žurnalo redaktoriais buvo fakulteto profesorius P. Dovydaitis.

Žurnale „Logos“ nuo 1921 iki 1938 m. savo darbus publikavo per trisdešimt autorių. Jų išsilavinimo, profesijų ir veiklos įvairovė įspūdinga. Kai kurie buvo apsigynę po dvi disertacijas ir įgiję kelis daktaro laipsnius, vieni studijavo Lietuvos,

kiti – Vakarų Europos, JAV universitetuose. Dauguma pirmosios kartos autorių buvo baigę Rusijos Imperijos aukštąsias mokyklas, tačiau turėjo galimybę stažuotis ir Vakarų Europos universitetuose. Tarp autorių buvo politikų, teologų, astronomų, matematikų, chemikų, psichologų, psichiatrų, fizikų, fakultetų dekanų, advokatų, rašytojų, universiteto rektorių, Lietuvos nepriklausomybės akto signatarų ir t. t. Tokia plati žurnalo autorių profesijų ir veiklos apimtis atsispindėjo ir straipsnių tematikoje: buvo gvildinami filosofijos, religijos, kultūros, teisės, istorijos, fizikos, logikos, matematikos, psichiatrijos, psichologijos, psichotechnikos, biologijos, biofilosofijos, literatūros, literatūros kritikos, poezijos, filosofijos terminijos lietuvių kalba, pedagogikos, meno klausimai.

„LOGOS“ in the Interwar Lithuania: History, Authors

INTRODUCTION

In the Interwar Lithuania the philosophical journal *Logos* was published from 1921 to 1938. At the beginning, the publication was released by the group of people who were interested in philosophy. However, in January 1923 it was decided that the Faculty of Theology-Philosophy of the University of Lithuania would be in charge of the publication of the journal. During those years the chief editor of *Logos* was P. Dovydaitis. In total 33 issues of the journal were published where more than 30 Lithuanian authors published their articles. The majority of them were the professors of the university.

In addition to articles on philosophy, religion, culture, law, physics, logic, mathematics, biology, bio-physiology, psychiatry, psychology, linguistics, history, etc., the journal also published translations of Western European philosophers' works, and information on philosophy related events in Lithuania and other countries.

The article unveils the history of the journal *Logos*, the challenges faced by the chief editor of the journal P. Dovydaitis, lives and destinies of the authors who wrote articles for the journal. It also shortly discusses the topics covered in the journal.

THE GOALS, TASKS AND BIRTH OF THE JOURNAL *LOGOS*

The journal *Logos* was one of the three publications which had classical Greek words in their titles. Two publications were called *Kosmos* and *Soter*. *Kosmos* was a journal of natural and geography sciences, published from 1920, *Soter* was a scientific journal of comparative religion and it started in 1924. P. Dovydaitis mentioned that these three publications had to represent "certain spheres of life of nature and spirit" (Dovydaitis 1921a: 127).

The journal *Logos* started in 1921. From 1921 to 1923 the journal was published by the Circle of Amateur Philosophers. Unfortunately, the founding documents of this circle as well as the documents witnessing the names of the circle members could not be identified. Possibly the circle consisted of the future Theology-Philosophy Faculty key figures. There is also the possibility that such documents did not exist at all. Besides, the journal was published as a private initiative. The University of Lithuania was still to be established.

Initially, P. Dovydaitis did not see the journal as a periodical publication. This fact is confirmed by P. Dovydaitis 1922 written statement to Kaunas city and county governor: "I declare to this that <...> the journal of philosophy *Logos*, the first volume of which was published last year, will now be a periodic publication" (P. Dovydaitis *Curriculum Vitae* (13-01-1920). LCSA. F. 391, desc. 4, c. 763, p. 11). This statement also revealed the periodicity of the issue of the journal. It was planned to be published two to four times a year at the Lithuanian State Printing House. In his statement, P. Do-

vydaitis who was an extraordinary professor at the University of Lithuania named himself the journal editor-in-chief and the publisher. The purpose of this statement was to obtain certification for all three publications, *Kosmos*, *Logos* and *Soter*, to be successfully printed. Without such a certificate and a statement written by the editor, under section 17 of the Law on the Press of 1919, the publications could be confiscated, and the publishers could be fined from 1,000 to 5,000 gold coins or imprisoned for one to three months.

The purpose of the journal *Logos* is described in one of P. Dovydaitis *curriculum vitae* that was submitted to the management of the University of Lithuania. Here P. Dovydaitis very laconically described the purpose of *Logos*: "to study all questions of spirit, nature and philosophy of society" (Ibid., p. 11).

This aim was detailed in the first article of the publication about the origin, concept, tasks and areas of philosophy. P. Dovydaitis also revealed the main tasks of *Logos*. He emphasized the need for philosophical orientation for the intelligentsia, and especially for the young intelligentsia. This was an effort of great importance – the Lithuanian intellectual was working on the "work of creating a young independent state". Thus in the editor's opinion, *Logos* was supposed to disseminate philosophical knowledge, develop thinking – "teach them to" philosophize "themselves ..., we must learn to see where the problems start, to set up our own efforts to solve them, or to gain a peculiar, free conviction, or to become

one's own in existing solutions" (Dovydaitis 1921b, p. 7). The description of the purpose of the journal ended with the

words that the success of the work would be demonstrated by "the very existence of our journal".

JOURNAL LOGOS IN THE PROTOCOLS OF THE SESSIONS OF THEOLOGY-PHILOSOPHY FACULTY

The title page of *Logos* publication of 1924 has got the following indication: „Published by the Philosophy Department of the Theology-Philosophy Faculty of the University of Lithuania“. On January 20, 1923 the Council of the Faculty of Theology-Philosophy approved the journal *Logos* as the faculty publication: "In 1923 the faculty begins publishing a publication on the issues of philosophy which is called *Logos*" (Minutes No 17 of the Council of Faculty of Theology-Philosophy (03-01-1923). LCSA. F. 631, desc. 13, c. 155, p. 302).

On that day, other regulations related to this publication were approved: the first regulation said that the co-authors of the publication had to be *ex officio* all professors of the Faculty of Philosophy, the second regulation identified that the journal had to be published once a semester and no more than twice a year. There is a note in 1932 written by P. Kuraitis to the Kaunas City and County Governor that *Logos* and *Athenaeum* were periodical publications issued twice a year. Other regulations indicated that the journal had to be of one hundred pages, the summaries of the articles published in the journal and the table of contents of the publication had to be translated into French and German, while articles written in a foreign language had to be translated into Lithuanian, the titles of articles had to be written in Latin, the authors' names had

to be transcribed using Latin transcription, the publication expenses had to be considered at the Faculty Council meeting, and the proceeds from the journal had to be paid into the state treasury. The protocols also stated that the chief editor had to be chosen by the professors of the Faculty of Philosophy. On the same day, Professor P. Dovydaitis, a faculty professor, was elected editor-in-chief of the journal *Logos*.

A few weeks after the meeting the chief editor provided estimates to the Faculty Council, which revealed that 1,500 copies of *Logos* had to be printed. Finally, the number of copies increased to one thousand. The editor often raised the financial questions for publication of the journal. For example, in December of 1924 the Faculty Council discussed the allocation of financial resources for *Logos* and *Soter* publications. It was decided that the Faculty Council would request the Rector of the University to „mediate for the publications from the Faculty about 9,000 litas“, and that the editor had to be paid a higher salary than the faculty lecturer *ad personam*, because a separate personnel for the editor of publications was not established.

P. Dovydaitis presented the Faculty publications printing procedure established by the Faculty Presidium at one of the Faculty meetings in 1928: each volume of the journal had to be published in one thousand copies.

The following principle determined the price of the publication: after selling eight hundred copies of each volume and deducting twenty-five percent from the commission, the State Treasury had to receive the sum equal to the full cost of the publication. The costs included: remuneration to authors, translators and the editor, as well as printing house expenses. Besides, two hundred copies were delivered free of charge to the Faculty, of which one hundred and fifty were given to the University Central Library, two copies to the Faculty Bookstore, a copy for University Bookkeeper, Rector, Vice-Rector, Faculty Deans, Academy of Agriculture, authors, as well as the respective editors. Students could buy the journals for the price that deducted twenty-five percent commission. It was decided to continue this procedure. However, this procedure was constantly changing with respect to changes in faculty situation.

The problems and difficulties that the journal *Logos* editor encountered can be identified from protocols of the Board meetings of the Faculty of Theology-Philosophy.

The most frequently discussed issues were royalties to authors and remuneration to the editor. They were determined by the norms set for state publications. The price of the journal was also a matter of constant discussions – a copy price was about ten litas. There were suggestions to reduce the price for students or sell the journal at half the price to make it more affordable. It was noted that other faculties had reduced the price of old publications “and they were successfully selling them.”³⁶ (Minutes No 125,

LCSA. F. 391, desc. 4, c. 846, p. 259; No 150, LCSA. F. 391, desc. 4, c. 857, p. 172.)

On one occasion it was decided to reduce the number of pages of the publication and raise funds for publishing of books. Once the journal even went to court because the company „Švyturys“ had not paid for the volumes published in 1931 and 1932. The Dean of the Faculty represented the journal at the court.

Each year, the Faculty Council concluded which publishing house – *Spindulys, Šviesa, Žaibas, Vilnius* or State printing House – had to get orders to print the publication. Generally, a printing house that offered the cheapest price won the competition. The Faculty Council also decided about what bookstore had to sell the journals. Initially, the publication was available in all bookstores, however, later, following the faculty resolution the publications were available either in St. Kazimieras Society bookstore in Kaunas and its branches in Šiauliai, Telšiai, Ukmergė, Tauragė, Radviliškis and Kaišiadorys. The 1936 publication had the following notice: “The commissioner of all publications of the Philosophy-Theology Faculty is St. Kazimieras Society Central Bookstore in Kaunas”. This bookstore was chosen and the contract between the Faculty and the bookstore was concluded because the store offered the most favourable terms for sale. Publication issues were also discussed at Faculty Council meetings. For example, in 1931 it was decided to print only 500 copies of the journal (initially the plan was to print 1500 copies, later 1000 copies). The discussions on the question whose articles had the priority privilege to be published were of great

importance. First it was suggested that the articles of faculty lecturers had to be of priority, then it was resolved that authors from outside the faculty would have the priority, still later it was de-

ecided that articles written by foreigners had to be printed first. Non-faculty authors who published their articles in Faculty publications were remunerated twice as less as the Faculty teachers.

JOURNAL *LOGOS* AND CENSORSHIP

The editor of the journal had to provide consultations not only with the Faculty Council, but also with Kaunas city and county governor, as the latter was the main executive of the Law on the Press of 1919. In addition, the editors-in-chief were subject to the requirements set out in Article 13 of the said Law, under which an editor could only be a Lithuanian citizen who had never been prosecuted for theft and similar crimes that degrade the honour of a person. Thus, P. Dovydaitis had to periodically inform his superiors that he was eligible for the position of editor-in-chief of the journal *Logos*.

In 1935 a new edition of the Law on the Press was adopted which established censorship for printed journals in Lithuania. For example, the county governor had the right to stop and put a ban on printing of the publication. For that the county governor had to send a resolution to the Minister of the Interior, who could then approve such a resolution, install a ban on the distribution of publications and confiscate them. The publication required the permission of the Minister of the Interior. Article 12 of the Law on the Press established that the aforesaid regulations were not applicable to the printed publications issued by the State. However, it is difficult to find out whether *Logos* was considered a State journal. Since 1921 the journal was published as

a private publication, yet from 1924 it was the publication of the Philosophy Division of the Faculty of Philosophy and Theology. Since the University was not a private institution, the publication could not be considered as a private journal. In addition, a note from a clerk of the Press and Society Division of Kaunas City and County Governor of 1936 is available, which affirmed that Article 40 of the Law on the Press did not require the journal *Logos* to obtain certain permissions that were required for other publications.

Thus, the publication of the journal did not require the permission of the Minister of the Interior, the editor in chief did not have to submit the journal programme to the Minister of the Interior, the Minister of the Interior did not have the authority to suspend or close the journal. This was due to the fact that the printing of the journal *Logos* was carried out not by the Minister of the Interior but by the Cabinet of Ministers. Nevertheless, the Minister of the Interior expressed willingness to obtain from the Minister of Education information on periodicals issued by public authorities, including the University, the title, editor's name, place of publication, frequency of publication, name of a publisher and the nature of the publication. Also, it was required to report changes about the mentioned data. Such idea was motivated by the collection of statistics.

JOURNAL LOGOS IN 1938–1940

In 1938 the last editions of the journal *Logos* were published. Apparently, at that time, no one expected that the journal would stop until 1990. There are documents that prove that on February 28, 1938 the Council of the Theology-Philosophy Faculty confirmed that the Faculty publications *Soter*, *Logos*, *Athenaeum* would be published twice a year – in May and November – and if a volume is delayed, the editor had to give explanations and provide reasons for the delay to the Faculty Presidium.

Another fact which shows that the closure of the publication was not planned is a letter sent to the editorial office of Kaunas City and County Press and Societies, informing them that the number of pages of all periodicals was reduced by one third. A few months later the Minister of the Interior extended the deadline for submission of a request to print the journal. However, it is unknown whether such a request was made. A few months later, the head of the Press and Society Division of Kaunas City and County Governor issued a note that the last volume of journal *Logos* came out in 1938.

The reasons for termination of the publication of the journal are twofold. Some argue that this was due to Soviet occupation (Stančienė 2009, p. 98; Lietuvių enciklopedija 1958: 408). This position is well-grounded. However, officially the Soviet occupation started in 1940. Thus, in 1939 at least one number could have been published. So why wasn't it published?

In 1939, when Lithuania lost Klaipėda region the general economic situation in

the country was very tense. At that time on July 15, 1939 the Minister of Finance wrote to the Minister of Education on July 15, 1939: "This year's political crisis and its repercussions on the financial economy of the state have forced our country to reorganize and reduce the annual state budget". The Minister warned that "the simple amendment of the annual budget could only take into account the requested credit enhancements, which would be found by the institutions themselves, with corresponding savings on other credit lines in their estimates". The Minister of Education, for his part, forwarded this letter to the University authorities. Later, the Department of Industry and Commerce of the Ministry of Finance sent letters regarding the need to save office supplies, especially paper, as well as expenses allocated for office heating. The National Audit Office instructed the University departments on cutting the purchases of books or other publications if those publications were available at the Library of the University. In November of the same year, it was decided that without the prior permission of the National Audit Office, no public institution, including the University, could carry out the procurement. As editors, authors, translators who worked for state-funded institutions, including the contributors to the journal *Logos* were paid by the government the reduction in the annual budget of the state affected all of them. The money was determined by the Minister of Finance, with regard to the decisions of the Cabinet of Ministers. Thus, all regulations of the Minister of Finance and the National Audit Office

greatly influenced the performance of the journal *Logos* as well.

All in all, the funding of the journal was probably the greatest headache of the chief editor. At the beginning of each year he used to apply the Faculty Council for funding and sometimes it took long time to achieve positive funding results.

It should be noted, that annual support of the State for the maintenance of the Philosophy Department of the Faculty of Theology-Philosophy consisted of two hundred thousand litas from which about 18 thousand litas was used to cover the printing expenses of the volumes and royalties. The financial diffi-

culties did not interfere with the Faculty Council decision to publish the journals *Logos*, *Soter*, *Athenaeum*. However, this was not destined to happen.

During the period from 1921 to 1938, thirty-three volumes of *Logos* were published. It is believed that P. Dovydaitis considerably contributed to the publication of the journal. He successfully overcame the publication funding difficulties, the dangers of censorship, constant structural reforms of the Faculty of Theology-Philosophy, staff reduction and even the initiative of state institutions to close the Sector of Philosophy.

AUTHORS AND THEIR FATE

During the period from 1921 to 1938 more than thirty authors published their articles in *Logos*.

Quite a few of the first-generation Lithuanian philosophers who published articles in *Logos* were the graduates of Russian Imperial universities. However, this fact is not a surprise. For many years Lithuania was part of the Russian Empire. We know that P. Dovydaitis, S. Šalkauskis, P. Leonas graduated from the Faculty of Law at the University of Moscow, V. Šilkarškis graduated from the Faculty of History and Philology at the University of Moscow, J. Šlapelis graduated from Faculty of Medicine at the University of Moscow, M. Račkauskas studied classical philology at Odessa University, P. Kuraitis, M. Reinys, V. Mykolaitis, I. Tamošaitis were the students of Spiritual Academy of Saint Peterburg, J. Blažys was a student at Military Medicine Academy of Saint Peterburg.

Many of them also had the opportunity to study philosophy at the universities of Western Europe. P. Kuraitis became the student of Higher Institute of Philosophy at the University of Louvain in Belgium in 1909. Later he defended the dissertation and received his Ph. D. in philosophy. M. Reinys also had an internship at this university. S. Šalkauskis studied philosophy at the University of Fribourg in Switzerland and became Doctor of Philosophy after he defended the work "The Soul of the World in the Philosophy of Vladimir Soloviev". I. Tamošaitis also studied at the University of Fribourg, V. Mykolaitis at the Universities of Fribourg and Munich, and M. Reinys also was a trainee at the Faculty of Theology at Strasbourg University. Some graduated only the universities of Western Europe, for example, P. Jucaitis, graduated the University of Fribourg, B. Andruška – School of Jesuit theolo-

gians in France, A. Gylys graduated the University of Munich, A. Puodžiukynas – University of Vienna.

The authors of younger generation of scholars – P. Slavėnas, P. Mantvydas, J. Girnius, A. Maceina, A. Dambrauskas, J. Pankauskas – studied at the Lithuanian universities. P. Mantvydas, J. Girnius, J. Pankauskas graduated from Faculty of Theology-Philosophy. All of the above-mentioned young scholars also attended universities in Paris, Munich, Cologne, Louvain, Strasbourg, Brussels, Fribourg, Vienna, Leipzig. Some of them defended their dissertations there, for example, J. Pankauskas dissertation on the comparison of isolated and rhythmically linked time intervals was published in the journal *Neue Psychologische Studien* in Leipzig. P. Slavėnas studied at Yale University in the United States (*Lietuviškoji tarybinė enciklopedija* 1983: 242).

Many of the authors were teachers at the Faculty of Theology-Philosophy, for example, P. Kuraitis, J. Eretas, P. Dovydaitis, M. Reinys, S. Šalkauskis, A. Maceina, J. Pankauskas, A. Gylys, M. Račkauskas, V. Mykolaitis. The Department of Philosophy of the Faculty was divided into groups of philosophy, psychology-pedagogy, history, geography, language and literature, and subjects were taught according to these groups. P. Kuraitis taught history of modern philosophy, gnoseology, sociology, speculative moral theology, P. Dovydaitis – history of religions, ancient history, history of Greek philosophy, history of pedagogy, history of philosophy, Greek and Roman history, S. Šalkauskis – logic, general aesthetics, Introduction to Pedagogy, J. Pankauskas – Experimental Pedagogy and Psychology, M. Reinys – Psy-

chology of Religion, Psychology, M. Račkauskas – Biblical Greek, History of Greek Literature, Latin Author, History of Roman Literature, General Course in Greek, A. Maceina – Philosophy of Culture, Methodology of Scientific Work, History of Pedagogy, New Streams of Pedagogy, J. Eretas – General Literature, History of German Literature, History of Journalism and its Criticism, Austrian and Swiss Literature, A. Gylys – History of Pedagogy, method and practice of experimental psychology, school hygiene, therapeutic pedagogy, V. Mykolaitis – history of Lithuanian literature, introduction to general literature, teaching methodology.

Other authors have taught in other faculties, for example, J. Blažys was a teacher at the Faculty of Medicine, A. Puodžiukynas at the Faculty of Mathematics and Nature, I. Tamošaitis, V. Šilkarskis, V. Mykolaitis at the Faculty of Humanities.

Obviously, the authors of articles, that were published in the journal of *Logos* were not just philosophers. They were theologians (M. Reinys, I. Tamošaitis, B. Andruška), chemists (P. Jucaitis), philologists (M. Račkauskas, J. Gobis, V. Mykolaitis, A. Maceina, J. Girnius), historians (R. Bytautas), mathematicians, physicists, astronomers (P. Slavėnas, A. Puodžiukynas, A. Dambrauskas, O. Folkis), lawyers (P. Dovydaitis, P. Leonas, S. Šalkauskis), psychiatrists, psychologists (A. Gylys, J. Šlapelis, J. Blažys, J. Pankauskas)

The authors of the publications were not only the teachers at Vytautas Magnus University, but also clergymen, politicians, writers, signatories of the Act of Independence of Lithuania and the heads of various institutions. P. Dovy-

daitis served as a Prime Minister of Lithuania, S. Šalkauskis was Rector of the University, M. Račkas was a teacher of Latin, Inspector of Schools, Director of Mažeikiai Gymnasium, P. Kuraitis – Dean of Faculty of Theology-Philosophy, P. Leonas – Representative of Lithuania at the State Duma of the Russian Empire, later Minister of Justice and Home Affairs, Dean of the Faculty of Law, M. Rejnys – Minister of Foreign Affairs, J. Blažys – Head of one psychoneurological hospital, A. Maceina – Head of bookstore, Vincas Mykolaitis – Chairman of the Society of Writers of Lithuania, I. Tamošaitis – priest, Chairman of the Union of Lithuanian Journalists, I. Šlapelis – the head of the Gallery of M. K. Čiurlionis, etc. It is impressive that somebody studied in the U.S. (P. Slavėnas) or worked in commercial banks in Turkestan as a lawyer (S. Šalkauskis).

P. Dovydaitis was the editor of the journal. He studied at the Faculty of Law of the University of Moscow. But around 1909 he appealed to the Minister of Education and Tsar of the Russian Empire to allow him to study in the Department of Philosophy of the Faculty of History and Philology. However, the consent was not granted. So, the editor had to pay for the course units in the Department of Philosophy. P. Dovydaitis was awarded the silver medal for the competitive research “Critique of the Giujo Ethical System”. Plans to continue studies in this section were hampered by the editor of the newspaper Viltis in Vilnius and the outbreak of the First World War.

A. Gylys had studied philosophy and medicine at the University of Bavaria in Munich. There he wrote and defended two dissertations: one dissertation was on

a philosophy issue and he obtained a doctoral degree in philosophy (refer to “Alfredo Anglo Psychological and Physiological Opinions according to his writing – *De motu cordis*”) and the other dissertation was on a medical question, so he was awarded a doctoral degree in medicine (indicate “Different Concentrations on Alcohol Consumption”). He defended the first dissertation in 1921 and the second in 1925. One thesis was defended *cum laude*, the other – *maxima cum laude*.

Juozas Eretas was born in Basel, Switzerland. He studied the German language, universal history, art and philosophy at Fribourg University. In 1921 he defended dissertation *summa cum laude*, entitled “Fribourg Jesuit Theatre in Switzerland”, passed his doctoral examinations in *magna cum laude*. He was awarded a doctorate in philosophy. From 1917 he worked in Lithuanian institutions in Berne, Berlin, Lausanne, in 1919 he took the position of Director of the Information Department of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania and the Lithuanian Telegram Agency (ELTA). In 1922 he joined the First Lithuanian Volunteer Regiment. He also lectured at the Lithuanian, later Vytautas Magnus University.

The destinies of the authors of the interwar journal *Logos* were cruel and tragic. At least eight authors emigrated from Lithuania to Germany, Switzerland, the United States. At least six were arrested and deported. Some of them returned to Lithuania after the death of J. Stalin, others were killed and shot in exile, including P. Dovydaitis, chief editor of the journal of *Logos*. Some scientists continued their activities in Soviet Lithuania.

CONCLUSIONS

The first philosophy journal *Logos* started in Lithuania in 1921. Initially, it was published as a private initiative, but later it became a publication of the Theology-Philosophy Faculty of the University of Lithuania. The publication was funded from the state budget, and the editor of the publication was selected by professors from the Faculty of Theology-Philosophy. P. Dovydaitis, a professor of the Faculty, was the editor of the journal from the beginning of its existence until 1938.

From 1921 to 1938 more than thirty authors published their works in *Logos*. The diversity of their education, occupations and activities is impressive. Some of them defended more than one dissertation and were awarded several doc-

toral degrees, some studied at the universities in Lithuania, Western European countries and the United States. Among the authors were politicians, theologians, astronomers, mathematicians, chemists, psychologists, psychiatrists, physicists, faculty deans, lawyers, writers, University rectors, signatories of February 16th Act of Independence of Lithuania, and others. The wide range of professions and activities of the authors of the journal reflected in the topics of articles. The areas included philosophy, religion, culture, law, history, physics, logic, mathematics, psychiatry, psychology, psychotechnics, biology, bio-philosophy, literature, literary criticism, poetry, terminology of philosophy in the Lithuanian language, pedagogy, art.

Literatūra / Literature

- Dovydaitis Pranas. 1921. „Logos“ kitomis kalbomis. *Logos*, 1-asis ir 2-asis sąsiuviniai: 125–127.
- Dovydaitis Pranas. 1921. Filosofijos kilmė, jos sąvoka, darbo sritys ir uždaviniai. *Logos*, 1-asis ir 2-asis sąsiuviniai: 1–7.
- Jakulevičius Aivaras. 2005. Teologijos-Filosofijos fakultetas Vytauto Didžiojo universitete 1922–1940 m. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis* 26: 183–215.

- Lietuvių enciklopedija*. 1958. XVI tomas. Boston: Lithuanian Encyclopedia Press, Inc.
- Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*. 1983. Tomas 10. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija.
- Stančienė Dalia Marija. 2009. Prano Dovydaičio LOGOS – tikėjimo ir proto sintezė kaip tiesos kontempliacija. *SOTER* 32 (60): 97–105.

Nuorodos / Endnotes

- ¹ P. Dovydaičio 1922 m. kovo 10 d. pateikta *Curriculum Vitae*. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 763, l. 10.
- ² P. Dovydaičio 1922 m. spalio 10 d. pareiškimas. LCVA, f. 402, ap. 6, t. II, b. 100, l. 1.
- ³ Iš P. Dovydaičio 1920 m. sausio 13 d. gyvenimo aprašymo. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 763, l. 11.
- ⁴ Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1923 m. sausio 3 d. protokolas Nr. 17. LCVA. F. 631, ap. 13, b. 155 l. 302.

- ⁵ Teologijos-Filosofijos fakulteto dekanı P. Kuraičio 1932 m. lapkričio 14 d. raštas Nr. 263 Kauno miesto ir apskrities viršininkui. LCVA. F. 402, ap. 6 II t., b. 100, l. 2.
- ⁶ Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1923 m. vasario 20 d. protokolas Nr. 16. LCVA. F. 631, ap. 13, b. 155 l. 304.
- ⁷ Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1923 m. kovo 23 d. protokolas Nr. 21. Ten pat, l. 295.

- ⁸ Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1924 m. gruodžio 2 d. protokolas Nr. 4. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 802, l. 65.
- ⁹ Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1928 m. sausio 27 d. protokolas Nr. 91. LCVA, f. 631, ap. 13, b. 155, l. 109.
- ¹⁰ Teologijos-Filosofijos fakulteto Filosofijos tarybos 1923? m. birželio 11 d. posėdžio protokolas Nr. 1. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 792, l. 18, 22; Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1931 m. gruodžio 15 d. posėdžio protokolas Nr. 147. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 857, l. 279; Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1932 m. rugsėjo 27 d. posėdžio protokolas Nr. 155. Ten pat, l. 55.
- ¹¹ Teologijos-Filosofijos fakulteto posėdžio 1930 m. gegužės 12 d. protokolas Nr. 125. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 846, l. 259; Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1932 m. vasario 29 d. posėdžio protokolas Nr. 150. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 857, l. 172.
- ¹² Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1932 m. birželio 15 d. posėdžio protokolas Nr. 152. Ten pat, l. 145.
- ¹³ Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1930 m. kovo 24 d. posėdžio protokolas Nr. 123. Ten pat, l. 104; Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1932 m. birželio 1 d. posėdžio protokolas Nr. 153. Ten pat, l. 83–84; Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1933 m. vasario 21 d. posėdžio protokolas Nr. 160. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 860, l. 195; Švietimo ministro 1924 m. rugsėjo? 8 d. raštas Finansų, prekybos ir pramonės ministrui. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 792, l. 27.
- ¹⁴ Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1931 m. sausio 26 d. protokolas Nr. 136. LCVA, f. 631, ap. 12, b. 548, l. 539.
- ¹⁵ P. Dovydaičio 1932 m. lapkričio 15 d. raštas Kauno miesto ir apskrities viršininkui. LCVA, f. 402, ap. 6, t. II, b. 100, l. 3.
- ¹⁶ Kauno miesto ir apskrities viršininko Spaudos ir draugijos skyriaus raštvedžio 1936 m. gegužės 7 d. pastaba. LCVA, f. 402, ap. 6, t. II, b. 100, l. 3.
- ¹⁷ VRM Administracijos departamento direktoriaus 1939 m. sausio 28 d. raštas švietimo ministrui. LCVA, f. 631, ap. 13, b. 132, l. 7–8.
- ¹⁸ Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1939 m. vasario 28 d. posėdžio protokolas Nr. 242. LCVA, f. 631, ap. 12, b. 928, l. 25–26.
- ¹⁹ Vidaus reikalų ministerijos ir Spaudos ir draugijų skyriaus 1940 m. kovo 1 d. raštas „Logos“ leidėjui. LCVA, f. 402, ap. 6, t. II, b. 100, l. 4.
- ²⁰ Vidaus reikalų ministerijos ir Spaudos ir draugijų skyriaus 1940 m. liepos 4 d. raštas „Logos“ leidėjui. Ten pat, l. 5.
- ²¹ Kauno miesto ir apskrities viršininko Spaudos ir draugijos skyriaus vedėjo 1940 m. spalio 5 d. pastaba. Ten pat, l. 5.
- ²² Finansų ministro 1939 m. liepos 15 d. raštas švietimo ministrui. LCVA, f. 631, ap. 13, b. 132, l. 17?.
- ²³ Ten pat, l. 27–33.
- ²⁴ Lietuvos Respublikos biudžeto komisijos 1935 m. balandžio 1 d. raštas VDU kanceliarijai. Ten pat, l. 66.
- ²⁵ Teologijos-Filosofijos fakulteto posėdžio 1926 m. vasario 9 d. protokolas. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 814, l. 28.
- ²⁶ Iš Teologijos-Filosofijos memorandumo Teologijos-Filosofijos fakulteto klausimu. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 846, l. 477.
- ²⁷ Teologijos-Filosofijos fakulteto posėdžio 1930 m. balandžio 8 d. protokolas Nr. 124. LCVA, f. 391, ap. 12, b. 548, l. 29.
- ²⁸ Teologijos-Filosofijos fakulteto posėdžio 1940 m. balandžio 9 d. protokolas Nr. 254. LCVA, f. 631, ap. 4, b. 846, l. 254.
- ²⁹ VDU Teologijos filosofijos fakulteto leidinių katalogas: 20-29. 1939. Kaunas.
- ³⁰ Pranciškaus Kuraičio 1921 m. rugpjūčio? 24 d. *Curriculum Vitae*. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 763, l. 119.
- ³¹ Iš S. Šalkauskio 1922 m. vasario 28 d. gyvenimo aprašymo. Ten pat, l. 153–154.
- ³² Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1934 m. birželio 15 d. posėdžio protokolas Nr. 173. LCVA, f. 631, ap. 12, b. 767, l. 22–23.
- ³³ Iš P. Dovydaičio 1920 m. sausio 13 d. gyvenimo aprašymo. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 763, l. 11.
- ³⁴ Teologijos-Filosofijos fakulteto tarybos 1924 m. birželio 3 d. posėdžio Nr. 8 protokolo ištrauka. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 802, l. 11.
- ³⁵ Pagal J. Ereto apytiksliai 1935 m. rašytą *Curriculum Vitae*, galimai pateiktą švietimo ministrui. LCVA, f. 391, ap. 9, b. 239, l. 7–8.
- ³⁶ Minutes No 125 of the Council of Faculty of Theology-Philosophy (12-05-1930). LCSA. F. 391, desc. 4, c. 846, p. 259; Minutes No 150 of the Council of Faculty of Theology-Philosophy (29-02-1932). LCSA. F. 391, desc. 4, c. 857, p. 172.